

УДК 37.013.77

**МЕНТАЛЬНОСТЬ
ОБЪЕКТСОЦИАЛЬНОПСИХОЛОГИЧЕСКОГО АНАЛИЗА****КАК****С.В. Шмалей**

В статье представлен анализ этапов становления понятия «ментальность» в философском и социальнопсихологическом контексте. Исследованы перспективы социального проектирования ментальности. Выделены признаки ментальности украинского народа.

***Ключевые слова:** ментальность, социальное проектирование, социальнопсихологический анализ.*

Большой метаморфозой гуманитарного знания на изломе веков является смещение интереса исследований от центральных областей действительности к периферийным: например, от высокой политики к повседневной жизни, от науки – к вере и оккультизму, от сознания – к без сознательного. Следствием таких трансформаций гуманитарной науки стало появление новых научных направлений, к которым принадлежит и изучение ментальности.

Возникновение этого научного направления, по мнению немецкого публициста и историка науки В. Ральфа, приходится на конец XIX ст. В заграничной науке пионерами в методологическом использовании термина «менталитет» и изучения самого явления были французские ученые, которые принадлежали к школе «Аналів». Как известно, они ориентировались на анализ структур духовной жизни общества, на поиск фундаментальных стойких структур сознания [4,5].

Рассматривая менталитет, ученые определяют, что это своеобразные установки сознания, не четкие, не вербалізовані структуры. Менталитет, по их мнению, включает у себя базовые представления о человеке, ее место в природе и обществе, ее понимание природы. При цьому такие представления не подлежат логической систематизації. Они связаны не столько с сознанием, сколько с подсознательным, которое регулирует поведінку, а не мышление человека. То есть, с помощью мышления, сознанию человек познает мир, а менталитет — это восприятие, толкование мира, а не его

познание. Поэтому человек, познавая мир, создает систему логических категорий и понятий — это и есть мышление, познание. А создавая модель мира, поясняя ее, воспринимая его сущность, человек использует невідрефлексовані впечатление, представление, обиды — это и есть менталитет. Разница между мышлением и менталитетом достаточно тонка — и вместе с тем весьма существенная. Коротко говоря, мышления — это познание мира, а менталитет — это манера мышления, його состав, его особенности, его своеобразие. Это эмоциональные и целостные ориентации, коллективная психология, образ мышления и людини, и коллективу.

Рядом с термином «менталитет» появились производные от него сроки. Широко стало употребляться прилагательное «ментальный», а от него был создан новый срок ментальность. Позже историки почали рассматривать ментальность как своеобразную личностную, или социальную память человека или коллектива, которая присущая только ему и характеризует только его и тот круг, прослойку, группу, народ, к которой он принадлежит [6].

Следовательно, разница в использовании сроков менталитет и ментальність заключается в том, что менталитет имеет общее, общечеловеческое значение. В то же время ментальность может относиться к самым разным социальным группам и историческим временам («украинская ментальность», «средневозрастная ментальность», «крестьянская ментальность»).

Опыт изучения ментальности с целью обоснования эффективных средств превращения действительности, а следовательно и поведения участников таких социальных процессов, предопределяет уточнение содержания, структуры и особенностей ментальности в контексте социальной психологии, что и определяет поисковые задания данной статьи.

Ж. Лэ Гоф, один из самых известных исследователей в этой отрасли, обращал внимание еще в 1974 году, что понятие ментальности, залишаю-чись новым, в то же время достаточно активно используется. Сильная сторона теории ментальности заключается именно в том, за что ее упрекают чаще, - в расплывчатости ее предмета. «Первое, что привлекает в истории ментальности – пишет Ж. Лэ Гоф, - это самое ее неопределенность. Неопределенность удваивается своего рода междисциплинарным розсію-ванням: эта область науки находится на

перекрестке разных влияний, она приближается к этнологии, должна дублироваться социологией, имеет родство с социальной психологией и видит свое спасение в структуралистском методе. Отсюда не удивительно, что сфера использования теории ментальности очень разнообразна: от культурной социологии к исторической антропологии» [3].

Поэтому Ж. Лэ Гоф называет ментальность историей на перекрестке. Ментальность неоднородная, представления, которые возникли вчера, сосуществуют с фрагментами давнего магического сознания, ведь инерция присуща духу еще более, чем материи. Ж. Лэ Гоф характеризует этапы становления истории ментальности, начиная с возникновения этого понятия. Имея свой корень от латинского слова *mens*, прилагательное *mentalis* народился в XIV веке в языке средневековой схоластики. Существительное *mentality* возникает только через 300 лет в Англии, он – плод английской философии XVIII века. В то время как во Франции появляется в повседневном языке (благодаря Ф.М. Вольтеру). В начале XX века, отмечает Ж. Лэ Гоф, слово ментальность все еще вважалось неологизмом, имея даже пренебрежительный оттенок. Тот же оттенок определенной второстепенности хранится и когда это слово вошло в науку. В этнологии оно употребляется для определения и обозначения сознания дикаря (Л. ЛевіБрюль), в психологии – сознании ребенка [10].

В начале XX века понятия «ментальность» активно вошло в научный мир. Оно получило свое место в научном кругу А. Дюркгейма, а потом в его журнале появилась рубрика «Групповая ментальность». А. Дюркгейм использовал это понятие в поисках своих основ человеческой солидарности. Вообще понятие «менталитет», «ментальность», считает Фр. Граус нельзя определить, как и понятие культура или идеология, но это не возражает его описанию. По его мнению менталитет – это общий тонус долговременных форм поведения и взглядов индивидов в пределах групп. Менталитет не может быть монолитным, очень часто противоречивый и создает специфические живые образцы, стереотипы мыслей и действий. Он оказывает влияние на индивида к определенным типам реакций и является их механизмом [8].

Менталитет отличается от учений, идеологий тем, что его никогда не может быть видоизмененным и сформулированным. Вопрос «Какой

ваш менталитет»? не имеет смысла. Менталитет не тождественен выраженным мыслям и способам действия, он изменяется со временем, при этом разные мысли и образцы поведения выражают не одинаковую жизнестойкость.

В фундаментальном труде «История ментальности в Европе» за основными темами, которые должны рассматривать, привлеченные такие: индивидуум, семья те общество; сексуальность и любовь; религиозность; тело и душа; болезнь; возраст; смерть; острахи и надежды; радость; печаль и счастье; работа и праздник; коммуникация; чужое и свое; власть; право; природа и окружающая среда; пространство; время и история.

За П. Динцельбахером, ментальность – это соединение способов и змістів мышление и восприятия, которые являются определяющей для данного коллектива в настоящее время. Ментальность оказывается в действиях, ее история – это что-то более, чем изучение интеллектуальных кондиций элит или отдельных деятелей и мыслителей, это более, чем история религии и идеология, это более, чем история эмоций и представлений, потому что все вышеупомянутое – это своего рода вспомогательные дисциплины по отношению к изучению ментальности. Только тогда, когда результаты получены в рамках этих дисциплин, дают, сочетает, определенную уникальную комбинацию характерных и взаимосвязанных элементов, можно сказать, что определена определенная ментальность [4].

Под содержанием и представлением понимают общеважные для данной культуры базовые убеждения: идеологические, политические, религиозные, этические, эстетические и другие концепции, которыми пронизанные религии, культуры, искусства той мерой, которой они осознаются Они могут быть вербалізовані и становиться предметом для дискуссионной рефлексии. Именно здесь заложено своеобразие дефиниции П. Динцельбахера, потому что большинство принятых в западной науке определений ментальностей исключают из нее область сознательного, считая, что она относится к отрасли изучения истории идей или истории духа. 3 точки зрения П. Динцельбахера, поведение человека значительной мірою формируется за счет невідрефлексованого привласнення – інтеріорізації мислительного багажа [11].

Однако важно не только описать ментальность определенной группы в определенное время, но и показать ее изменение с течением

времени. Историкам трудно объяснить изменение ментальности во времени. Ведь, если ментальная система внутренне связана таким образом что одна психологическая установка держит другую, а все они вместе – друг друга, то такую систему следует считать закрытой и объяснить трансформацию теоретически невозможно. Ж. Лэ Гоф писал, что история ментальности – это история затримання во времени. Необходимо брать к сведению существования короткотермінових циклов, в том числе совсем коротких, которые можно было бы назвать модами. Следует изучать и переломы сознания, но не відкриття в области духа сами по себе, как в истории идей, а процессы, в результате которых идеи становятся общими приобретениями и начинают определять массовое сознание [3].

У вітчизняній філософській та культурологічній літературі, де поняття ментальність порівняно давно набуло права громадянства, зустрічаються спроби більш повного визначення його змісту. Найчастіше ментальність розуміють як сукупність уявлень, поглядів, чуттєвості спільноти людей певної епохи, географічної області та соціального середовища, певний психологічний устрій суспільства, який впливає на історичні та соціальні процеси [7,16].

Таким чином, ментальність, будучи явищем розумового порядку, зовсім не тотожний суспільній свідомості, а характеризує саме специфіку цієї свідомості відносно суспільної свідомості інших людей, при цьому, як правило, йдеться про такі великі групи, як етнос, нація або хоча б соціальна група. Необхідно також зазначити, що усвідомлені елементи тісно пов'язані з областю без свідомого (а можливо – ґрунтуються на ній), яка розуміється відносно до вказаних спільнот як колективне безсвідоме. У найзагальнішому його вигляді ментальність може бути визначена як певна, характерна для конкретної культури (субкультури) специфіка психічного життя репрезентуючих дану культуру (субкультуру) людей, яка детермінована економічними та політичними умовами життя в історичному аспекті. Дане визначення певною мірою перехрещується з поняттям національний характер, під яким розуміють або притаманний представникам даної нації набір основних особистісних рис (концепція модальної особистості), або систему головних існуючих в етносі уявлень: установок, вірувань, цінностей, умонастроїв (концепція соціальної особистості).

Таким чином, зміст ментальності, як це витікає з самої етимології слова, міститься в когнітивній галузі та визначається насамперед тими знаннями, якими володіє спільнота, що вивчається. Разом з віруваннями знання створюють уявлення про навколишній світ, які є ґрунтом ментальності, задаючи разом з домінуючими потребами та архетипами колективного без свідомого ієрархію цінностей, яка характеризує дану спільноту.

Специфіка когнітивної сфери відображається у сфері мотиваційній. Переконавання, ідеали, нахили, інтереси, інші фактори є соціальними установками та можуть вважатися однією з основних характеристик менталітету нації чи соціального прошарку. Весь неусвідомлений зміст менталітету, та різниця у поглядах на світ, яка стає помітна людям тільки після порівняння себе з представниками іншої культури, являють собою набір соціальних установок. Ментальність найбільш виразно постає у типовій поведінці представників даної культури, яка виявляється передусім у стереотипах поведінки та стереотипах прийняття рішень, що означає вибір однієї з поведінкових альтернатив. Важливо виявити ті форми стандартної поведінки, які запозичені з минулого та називаються традиціями і звичаями. Якщо стійкі особливості поведінки індивіда називаються рисами його особистості, то типова поведінка, яка характерна для представників конкретної спільноти та дозволяє змальовувати риси національного чи суспільного характеру, що складаються у національний чи соціальний тип у схематизованому вигляді, стає етнічним або класовим стереотипом. Виходячи з цього можна зробити висновок, що національний характер, який розуміють як специфічне поєднання стійких особистісних рис конкретного етносу чи як домінуючі в даному суспільстві цінності та установки, є по суті лише частиною ментальності як інтегральної характеристики психологічних, політичних, релігійних та інших особливостей людей, які належать до культури, що вивчається. Успішна робота по формуванню соціальної культури громадян, можлива за умови, коли сповна враховується ментальність нації, народу [7].

У філософській думці початку ХІХ століття у зв'язку з аналізом національного характеру того чи іншого народу формується поняття «дух народу», яке отримало в подальшому широке розповсюдження. Його ми зустрічаємо в класичній німецькій філософії. Г.В.Ф. Гегель пов'язує концепцію духу із поняттям історичного процесу. Всесвітня

історія, на його думку, має своєю метою розвиток свідомості духу, а також його реалізацію, яка виконується цією свідомістю. Народи є суть те, чим виявляються їх дії [2].

У другій половині XIXст. у зв'язку з широким розповсюдженням концепції духу народу здійснювались спроби пояснити хід історичного процесу, виходячи із вчення про національний характер. Душа народу при цьому інтерпретувалась як щось ірраціональне та містичне. Так, у роботі французького соціолога Г. Лебола «Психологія народів та мас» розглядувана історія є не що інше, як результат, викликаний психологічним складом раси. Центральною тезою його вчення є концепція про дух народу, дух раси, згідно з якою доля народів, їх життя, історія визначаються їх душею[11].

Велику увагу цьому питанню приділяли російські вчені. Так, М.Г. Чернишевський в роботу «Нариси наукового розуміння з де яких питань загальної історії» включає спеціальний розділ під назвою «Про відмінності між народами по національному характеру». Питання про національний характер детально розглядають Данилевський М.Я. («В Росії та Європі»), К. Леонт'єв («Схід, Росія та слов'янство»), В. Соловйов («Національне питання в Росії»), М. Бердяєв («Доля Росії») [1,17].

В останній час проблема моделювання ментальності за допомогою сучасних інформаційних технологій має все більше прихильників. Так, Ю. Канигін стверджує, що структури душі людини і суспільства, механізми її функціонування в науковому плані фактично ніким не розроблялись. Вчені не могли підступитися до душі, оскільки вона є інформаційним феноменом, а теорія інформації визначилася тільки в 50-ті роки XXстоліття. Він вважає, що важливо розкрити інформаційні структури (алгоритм) розуму, щоб побачити структуру інтелекту. Але при цьому йдеться не тільки про інтелект, а і про всі інші компоненти ментального світу: усі вони мають інформаційний вираз – інформаційні повідомлення виступають не тільки носіями знань, а й носіями почуттів, емоцій, інтересів тощо. Чітка структуризація ментального світу душі (людини, етносу, соціуму) дає змогу приступити до розробки методів експертного аналізу і соціального проектування внутрішнього світу, що, в свою чергу, відкриває можливості функціонального вибору цілей, шляхів розв'язання завдань відродження нації та її прогресу в усіх галузях [7].

Отже, структура душі пов'язана з виділенням двох елементів: архетипного та культурного або культурно-виховного (історичного). Поняття архетипу, трактується як природжена умова інтуїції, «осад» історичного минулого. Виділити такий «осад» в структурі душі людини або нації дуже важливо, оскільки від цього залежить взаємодія і спілкування людей і народів [10].

Структуризація внутрішнього світу різних етнічних та соціальних угруповань, безперечно, посяде важливе місце в суспільних науках, оскільки вона дає змогу виробляти і впроваджувати в життя більш обґрунтовані рішення в галузі інтелектуального та духовного прогресу. В міру інтелектуалізації суспільства та його комп'ютеризації на базі нових технологій питання ментальності народу і суспільства виступатимуть дедалі гостріше, оскільки колективний інтелект не працює сам по собі: він – елемент єдиної системи людини, етносу, соціуму, яка зветься душею. Не виключено, що керування та самокерування менталітетом (станом душі) з метою створення кращих умов для колективної творчості стане центральним завданням в інформаційному суспільстві. На думку Ю. Канигіна, це може стати цілком реальним, якщо до душевного світу етносу і соціуму підійти з інформаційних позицій [7].

Стрімка інтелектуалізація культури ХХ сторіччя, підтверджує тезу: культура з ослабленим філософським началом сьогодні просто безпомічна перед історією, а звідси – не спроможна забезпечити своєму суб'єкту (національній групі) належну культурну свідомість. Своєрідність німецького думання, - немовби у підтримку цієї тези зазначає Пауль Менцер щодо суті творів німецького духу, - можна без сумніву розглянути на прикладі німецької філософії. Як зазначає М.В. Дяченко, у дослідженні «Проблема успадкування в розвитку культури», аналізуючи твори видатних представників української думки, яких можна вважати виразниками саме української ментальності, стає можливим з'ясувати витoki духовної діяльності [7,17].

В ході досліджень ментальності українськими дослідниками було виділено чотири системотворчі ознаки ментальності українського народу:

1. Інтроверсивність вищих психічних функцій у сприйнятті навколишньої дійсності, що виявляється у зосередженості особи на фактах і проблемах внутрішнього, особистісно-індивідуального

світу.

2. Кордоцентричність, що проявляється у чутливості, сентименталізмі, любові до природи, пісенному фольклорі.
3. Анархічний індивідуалізм, партикулярне прагнення до особистої свободи, без належного прагнення до державності, коли бракує ясних цілей, дисциплінованості і організованості.
4. Перевага емоціонального, почуттєвого над волею та інтелектом.

Проте, зазначає І.С. Старовойт, друга ознака (кордоцентричність) і четверта (перевага емоційного над інтелектом) за своїм змістом повторюють одна одну. Термін же кордоцентричність у змістовному плані нічого нового не додає до такої риси, як домінування емоційного начала над раціональним. Перша (інтроверсивність) і третя (індивідуалізм) ознаки виступають не в якості самостійних рис менталітету, а характеризують одну і ту ж ознаку ментальносу українців – внутрішню спрямованість індивідуалізму етносу. Ця інтроверсивність індивідуалізму, до того ж, виявляється не лише в прагненнях, роздумах, а і в практичній діяльності [16].

З тим, що індивідуалізм є однією з істотних рис українського національного характеру, погоджуються майже всі дослідники українського національного характеру, його ментальності. Започатковує, як відомо, цю традицію М. Костомаров, який у статті «Две русские народности» чітко вказує: поряд з іншими ознаками українців і великоросів є те, що у ментальності росіян панує загальність (бог і цар) над особистістю, а українець вище цінує окрему людину, ніж загаль. Таким чином, примусова спільність землі і відповідальність особистості перед світом здаються українцеві несправедливістю. Згідно з народним розумінням, кожен член громади є сам собою незалежна особа, самобутній власник. В суспільній сфері українці здатні були створити поміж собою добровільні товариства, зв'язані не більш, як того вимагала щоденна потреба, й міцні настільки, наскільки їх існування не шкодило незмінному праву особистої волі; великороси старалися спорудити на вікових підвалинах міцне загальне тіло, споєне єдиним духом [9].

На індивідуалізм як рису української ментальності вказує також В. Янів: «Саме цей компонент, не має жодного сумніву, найміцніше зв'язує нас з Європою. Звісно, різко акцентований індивідуалізм веде, з природи речі, до волелюбності і виключає деспотію. Пригадаємо

запорізький звичай сипати землю на голову кошевому як *momentomori*, щоб він не захотів бути необмеженим диктатором». Для українців характерним є визнання великої цінності за окремою особою, визнання для кожної людини права на власний індивідуальний етичний шлях[13,14].

На буття українського народу істотно вплинули всі засади російської державності. Однак індивідуалізм – це дійсно глибинна риса українського народу, і вона не могла зникнути, бо ментальні характеристики зникають лише із зникненням етносу. Склалася патова ситуація: і щезнути індивідуалізм не в змозі, і виявитися він не може. Вихід знайшовся нетривіальний: розвиток українського індивідуалізму пішов шляхом прямо протилежним європейському, а саме – він має інтровертивний характер. Зусилля особистості спрямовані на створення свого малого індивідуального світу, на ізоляцію в ньому і збереження себе від впливу інших людей і від соціуму: якщо індивід не може утвердитися в суспільстві, у великому світі, то він прагне зробити це в побутово-локальних, малих соціальних формах – сім'ї, побуті й т. ін., лише в цьому своєму мікросвіті, відгородженому від суспільства, він відчуває себе індивідуальністю і утверджує себе в якості такої.

Такий спосіб самоутвердження приводить до сумних наслідків: колишні цінності стають для індивіда другорядними, а то і зовсім втрачають значимість і крім того у нього не формуються (або й втрачаються) навички утвердження себе у великому світі, соціальному житті. Саме цим і пояснюється парадоксальна ситуація сьогодення, коли в нації індивідуалістів не вистачає соціально-активних людей.

Ще однією рисою, ментальною ознакою українського етносу є емоційність, домінування емоційно-почуттєвого переживання над холодною розсудливістю. Емоційність в якості глибинної психологічної характеристики властива всім слов'янським народам, хоча у кожного з них вона виявляється по-своєму. Емоційність українців має внутрішню спрямованість.

Емоціоналізм української душі виявляється в усіх формах життєдіяльності етносу, але, мабуть, найбільш рельєфно і концентровано, можна сказати, на рефлексивному рівні він втілюється в українській філософії, найвидатніші представники котрої обґрунтовували філософію серця, що характерна для української філософської думки.

Вчення Г. Сковороди, засновника цього напрямку в українській філософії, про внутрішню "невидиму" природу, про внутрішній світ, який є міцнішим і глибиннішим, основою і єством зовнішнього світу, про те, що цей невидимий світ досягається не раціональними людськими здібностями, а одкровенням і натхненням, свідчить про домінування в українській ментальності емоційної, почуттєвої та індивідуальної рис [13].

Домінування емоційно-почуттєвих чинників над раціональними, на думку І. Старовойта, чітко виявляється і в суспільній сфері. Для українського суспільства і минулого, і сучасного характерним є багатоманітність глобальних прожектів різної спрямованості, що мають за мету перетворення дійсності в цілому або ж її окремих галузей. Мистецтво переводу суспільних проблем, планів, цілей в практичні реальні дії, прогнозування наслідків тих рішень, що приймаються, - традиційно слабе місце українського суспільного життя, а це і є свідченням її недостатньої раціональності [16].

Очевидно, що основні риси українського менталітету потребують подальшого уточнення та аналізу. Безумовно, сутність їх змінюється, вони зазнають перетворень, інколи втрачають те значення і вплив на соціально-політичне життя, характер і сутність державного устрою, яке мали в минулому. Отже, актуальною залишається впевненість, що українська, дійсно суверенна держава може бути побудована, лише враховуючи особливості менталітету українців, а проблеми характерології українського народу мають суттєве теоретичне і практичне значення.

Література

1. Блок М. Апология истории, или Ремесло историка. - М.: Наука, 1986. – 154с.
2. Г.В.Ф. Гегель Феноменологія духу/ 3 нім. пер. П. Тарашук; Наук ред. пер. Ю. Кушаков. - К: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. - 548 с.
3. Ж.Ле Гоф. Ментальность: двусмысленная история. - В кн. «История ментальностей. Историческая антропология.». - М.: РАН. РГГУ, Ин-т Всеобщей истории, 1996. – С. 81-114.
4. Динцельбахер И. История ментальности в Европе. Очерки по основным темам. – «История ментальностей. Историческая антропология.». - М.: РАН. РГГУ, Ин-т Всеобщей истории, 1996. – С. 114-132.
5. Дильтей В. Введение в науки о духе. Опыт полагания основ для изучения общества и истории // Собр. соч. Т. I. М., 2000. – 316с.
6. Додонов Р. А. К проблеме определения понятия ментальность //

- Придніпровський науковий вісник. - 1997. - № 14 (25) - С. 11 - 14.
7. Дяченко М. В. Проблема упадкування розвитку культури : Дис... д-ра філос. наук: 17.00.08 / Харківський держ. ін-т культури. - Х., 1993. – 320с.
 8. Дюркгейм Э. Метод социологии // Западно-европейская социология XIX-начала XX веков. – М.: Наука, 1999. – С. 96-129.
 9. Костомаров Н. Дверускиенародности // Основа. — СПб., 1861. - №3. -С. 33-80.
 10. Леви-Брюль Л. Мифический мир // Сверхъестественное в первобытном мышлении. М.: МГУ, 1937. - С.291-326.
 11. Левинсон К. А. Ментальности и средневековье. Концепции и практика. - В кн. "История ментальностей. Историческая антропология." - М.: РАН РГГУ, Ин-т Всеобщей истории, 1996. – С.248-261.
 12. Митке Юр. Политическая теория и менталитет нищенствующих монахов. - В кн. «История ментальностей. Историческая антропология.». - М.: РАН. РГГУ, Ин-т Всеобщей истории. 1996. – С.270-282.
 13. Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культур. життя укр. народу. – К.: Довіра, 1992. – 142 с.
 14. Потебня О. Мысль и язык. - К.: Наукова думка. 1993. – 220с.
 15. Рорти Р. Философия и зеркало природы. - Новосибирск: Изд-во Новосибирского ун-та, 1997. – 312с.
 16. Старовойт І. С. Західноукраїнська і українська ментальність. Компаративний аналіз Тернопіль: Діалог, 1995. – 183с.
 17. Февр Л. Бои за историю. - М.: Наука, 1991. – 280с.

В статтє представлен анализ етапов становлення поняття «ментальность» в философском и социально-психологическом контексте. Исследованы перспективы социального проектирования ментальности. Выделены признаки ментальности украинского народа.

Ключевые слова: ментальность, социальное проектирование, соціально-психологический анализ.

The author of the article analyzes the formative stages of the concept "mentality" in the philosophical, social and psychological context. The prospects of social modeling mentality are examined. The signs of mentality of the Ukrainian people are singled out.

Keywords: mentality, social planning, social and psychological analysis.

Шмалєй С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фізіології людини і тварин, декан факультету природознавства, здоров'я людини і туризму Херсонського державного університету (м. Херсон, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. В. Борисов